

Niko Košir

PAVLE ZIDAR
(1932–1992)

Ob prvi obletnici njegove smrti.

Pisatelja Pavla Zidarja sem spoznal na morju, v Piranu. Tudi za njegovo nenadno smrt sem zvedel na morju, v Monseni pri Rovinju. Vmes je minilo okoli petintrideset let.

Prvega datuma se ne spominjam povsem točno: verjetno je bilo na pomlad leta 1957, lahko tudi leta 1958. V Piran sem pripotoval s skupino študentov italijanistov, ki sem jih vodil na izletu po Istri, od Pulja do Rovinja in od Poreča do Pirana. Tam naj bi se ustavili za eno noč, prespali pa naj bi v Dijaškem domu v Piranu, katerega vodja je bil tedaj Zdravko Slamnik – Pavle Zidar.

To prvo, napol uradno srečanje je bilo vsaj zame prav nenavadno. Nemara sem prvič v življenju naletel na človeka, ki se je takoj skrajza pokazal v drugačni luči kot drugi. Že spočetka sem videl, da ne na take ali drugačne uradne ali neuradne avtoritete nič ne da, da mu pogovor teče sproščeno, vanj pa da vpleta ne le sol skeptične ljudske modrosti, temveč tudi precej, za moje tedanje pojme celo preveč skorajda prostaških izrazov. Vajen sprenevedanja v našem vedenju prvih povojnih let in plašne obzirnosti, kadar smo bili v družbi nam tujega, novega človeka, ki je utegnil biti tudi karsibodi, sem ob iskanju izraza, kaj naj si mislim o tem novem znancu, svojim študentom na glas rekel: »Ta človek je pa pesnik,« a ta izraz uporabil prej v negativnem kot pozitivnem smislu, skoraj tako, ko da je malo čez les. Še isti večer so študentje ugotovili, da upravnik Dijaškega doma res piše pesmi, ob tem pa se čudili mojemu skoraj »preroškemu« vidu, kajpada neupravičeno, kajti svojo domisljico sem rekel kar tjavdan in pri tem mislil, kar sem povedal zgoraj. Kakopak mi je nezaslužena slava »vidca« vendarle góčila, pa sem študente rade volje pustil pri njihovem dobrem mnenju o sebi.

Kmalu sem na to nenavadno srečanje pozabil; ostalo bi le nepomemben pripetljaj v mojem življenju, v katerem se je zares pomembnega dogodilo le malo. A v zvezdah je bilo zapisano drugače.

Lepega dne se je ta, od mene po nemarnem imenovani pesnik prikazal v mojem domu na Poljšici. S knjigo, pesniško zbirko *Kaplje ognjene*, kakor v posmeh moji napol hudobni pripombi v Piranu, ki pa zanjo najbrž ni zvedel. Po mojem je bilo to pomladi leta 1961 ali 1962. (Pisatelj sam v enem svojih pisem govori o letu 1964, v drugem pa je ta datum popravil v leto 1961). Pri meni je ostal dlje časa. V toplem popoldnevu sva sedela na klopi pred hišo, se pomenkovala o vsem mogočem, pila tepkovec, prigrizovala malico, s katero nama je postregla moja mama, pred nama v daljavi, na zahodnem obzorju pa je kot budni čuvar stražil

Triglav, mogočen v vsej svoji vigradni lepoti in veličasten kot zmeraj, in pritegoval nase predvsem gostovo pozornost, saj je bil prav tu v bližini Triglava rojen in je ta lepi kos deželice, to je bilo zanj značilno, neizmerno ljubil, a hkrati tudi neizmerno sovražil; to drugo po mojem zaradi neprijaznega otroštva in mladih let. Tudi tokrat, ob najinem drugem srečanju, sem se počutil malce nelagodno, kajti gost je govoril zelo na glas, a že tedaj jezen na ves svet ni nič izbiral besed, vse pa prepletal s sočnimi kletvinami v nekaj jezikih, tako da sem ves čas pogledoval v hišo, ali so kuhinjska vrata zaprta, da bi moja mama ne slišala kaj, predvsem pa, kako se pogovarjava. Mene samega tak način govora ni več ne presenečal ne vznemirjal. Po skoraj dveh urah sva se prijateljsko ločila, pesnik pa mi je pustil za spomin svojo prvo knjigo, že prej omenjene *Kaplje ognjene*. S posvetilom, ki je samo po sebi skoraj plehko, a vendarle odprto v prihodnost. Takole je zapisal: Spoštovani gospod! Na najino prvo in ne zadnje srečanje, podpisal pa se je Pavle Zidar-Slamnik. Datuma ni.

V posvetilu h knjigi pa je že omenjena travma vsega Zidarjevega življenja. Posvečena je namreč Spominu žrtvam ponesrečenega atentata na gestapo. To je tragična zgodba, s katero je bilo skeleče zaznamovano vse njegovo zemeljsko bivanje. K njej se je vračal tudi v nekaj svojih knjigah. Tu jo bom povedal tako, kakor sem jo slišal od njegovih znancev; sam mi o tem ni nikoli črhnil niti besede. Dotaknil se bom le bistvenega; ob tem dopuščam, da je dejanska zgodba tu in tam lahko tudi malo drugačna.

Nekega dne med vojno so javorniški gestapovci zaradi česar si že bodi sklenili imeti zborovanje v tamkajšnji osnovni šoli. In organizacija OF je sklenila postaviti v to šolo bombo, ki naj bi med sestankom eksplodirala. Bombe pa naj ne bi nastavil kdo od njihovih »brumnih« junakov, ki so se, čeprav zajci, šopirili s svojim junaštvom predvsem potem, ko je bilo vojne konec, temveč enajst, dvanajstletni otrok, ki ga za kaj takega, ker ima še pre malo svoje pameti, pač ni težko pregovoriti. In ta otrok je bil Zdravko Slamnik, kasnejši pisatelj Pavle Zidar. Ta je naredil, kar so mu ukazali, a zgodilo se je nekaj nepričakovanega. Zadnji hip je bil omenjeni gestapovski sestanek preklican in v šoli je bil reden pouk. Bomba pa je ob svojem času eksplodirala in povzročila pravi pokol med šolarji; menda je bilo nad deset mrtvih in nekaj ranjenih.

Ta tragični dogodek je docela spremenil nadaljnje otrokovo življenje. Tu ne bom govoril o tem, kako neusmiljeno so ga pretepali na policijski postaji, pa o grozotah begunskega taborišča. Rana se je prisadila predvsem v njegovo dušo in je skelela do konca njegovih dni, komaj prikrita s tenko membrano. Medtem ko so pobudniki tega zločina nad Zdravkom Slamnikom spali spanje pravičnih in se samozadovoljno »pipali o junačka...«, si je ničesar krivi siromak očital greh, ki ni bil njegov, in se skušal nekako oddolžiti zanj. Ta »nedolžna krivda« je bila odločilna tudi pri izbiri poklica. Odločil se je, da bo učitelj, ker bi po njegovem tako vsaj deloma izbrisal del krivde nad sošolci. Kolikor sem ga poznal, bi si upal trditi, da za ta poklic ni imel ne veselja ne daru. Pa tudi ko bi to oboje imel, ga je moral opravljati v časih, podobnih tistim, ki jih opisuje Ivan Cankar v svojem Martinu Kačurju, v mnogočem celo hujših. Rdeči kaplani, rodoljubne učiteljice z obzorjem faroških kuharic in novopečeni vaški veljaki, ki so si šтели za posebno zaslugo, če so, nepismeni ali polpismeni, kar so po pravilu bili, vsi omenjeni so grenili že tako in tako grenko življenje vsem, ki so z znanjem in ljubeznijo hoteli opravljati ta, po svoje tako lep poklic. Če so naleteli na človeka Zidarjevega kova, človeka z razbolelo dušo, svobodomiselnimi pogledi in neprilagodljivim vedenjem, se je njihov dušebrižniški ogenj še posebno divje razplamtel. Nekatero teh reči sem zvedel dosti

kasneje, večidel iz njegovih pisem. Naj za sedaj navedem le nekaj odstavkov iz pisma, ki mi ga je pisal 3. junija 1988, ko je prebral mojo knjigo *Mojih šeststošestnajst partizanskih dni*. Po naključju je v krajih, kjer sem jaz med vojno partizanal, v letih 1949–1950 hodil svoj učiteljski križev pot in spoznaval Goličave in Blatne dole. Takole piše med drugim: »Prvo leto Trebelno. Stanoval sem v farovžu in se dobro imel, ker sem zatajil »pravo vero«... Trebelno poznam ko svoj žep. Bognečo vas še bolje. Tam sem... hodil pridigat za zadruga v majniku 1950, a sem mladino našel pred kapelico skupaj z Zofko Kresetovo, kjer so častili Marijo, nič več svobode in socializma... No, potem sem »partizanal po pedagoško« v Orehovici, Karteljevem in Zagradcu, kjer sem se ujel na ženo iz Vavte vasi pri Jurki vasi... V Orehovici sem naredil celo nezakonskega otroka, ki je danes v redu dekle, lepa, pridna... Drča, Javorovica, to so moji najljubši sprehodi v času, ko sem pisal *Očenaš* in bil oklevetan zaradi *Svetega Pavla* ter novele *To in še pismo*, da sem hotel »posiliti«, neko dekle...«

Iz drugega pisma z dne 30. X. 1991 pa vem tudi to, da je leta 1950 poučeval slovenščino na nižji gimnaziji v Mokronogu. Tole piše: »Bila je to odlična šola. Vodil jo je bivši duhovnik, nezadrt človek, ki se je poročil z mežnarjevo ženo, seveda mu jo je speljal in bil tu tudi še dalje doma. Krstil je kar sam svoje otroke... Odličen dedec... Rad je imel žensko telo, in kdo bi mu to zameril. Jaz že ne...«

Kako nesrečno se je to njegovo učiteljevanje končalo, pa mi je pisal marca leta 1992 –leta smrti – v spremnem pismu k ponatisu knjige *Očenaš*, ki mi jo je podaril. Takole pravi: »Pričujočo knjigo sem pisal v Pleterjih v varstvu svetega dr. Edgarja. Takrat je bilo tam zgrnjeno nad mano čuda čud: pribežal sem tja zaradi »suma« posilstva (v narekovajih), ki so mi ga podtaknili zaradi *Svetega Pavla* s strani udbe. Moral sem zapustiti pedagoško službo in živeti poslej do danes samo od literature. Bilo je pošastno... Četrto stoletja, 25 let, sem potem živel iz rok v usta in revno kot pes...«

Ko sva takrat, ob najinem drugem srečanju, sedela pred mojo hišo na Poljšici, za vse húdo, ki se je dotlej že zgrnilo nad siromaka, nisem vedel; zaslutil sem nemara le to, da je otroštvo na Javorniku preživiljal v črni revščini. Ko bi bil tedaj o vsem tem kaj vedel, bi bil najin pomenek tekel povsem drugače, pa tudi čudil bi se ne njegovi robati govornici in jezi na ves svet. Prav tako se ne bi čudil zrelosti, ki se kaže v njegovi prvi pesniški zbirki, ko je že bil

»Poln samotne hoje,
poln muk
in zbeganih želja«,

kot poje v pesmi *Pomlad!* In ko sem kasneje nekajkrat premišljeval, kako da je ta človek po najinem prvem bežnem srečanju v Piranu začutil potrebo, da se zbliža z menoj, sem ključ do te skrivnosti našel, bi dejal, v pesmi *Samo nit*, kjer pravi med drugim: »vpil (sem) na pomoč.

Slišali so me,
gledali so me,
pa me nihče ni pobral
niti z očmi.
Kaj vse sem dal,
da bi mi dali nit,
črno nit,
samo nit
bi bila dovolj...«

Da je to nit tedaj našel pri meni, o tem močno dvomim. Najin tedanji pogovor je bil preveč površinski, Zidarju pa, to kaže vsa njegova literatura, je šlo zmeraj prekleto zares.

Da sva se tesneje zblížala, je moralo miniti skoraj dvajset let. Drži, da sva se tu in tam mimogrede kje srečala, spregovorila nekaj stavkov in se spet razšla – o enem takih srečanj govori pisatelj sam, ko mi v nekem pismu omenja, da sem mu nekoč pred nebotičnikom v Ljubljani pohvalil njegovo literaturo, ves čas pa sva drug za drugega vedela. Imela sva tudi nekaj skupnih znancev in prijateljev in oba cenila iste ljudi: Ceneta Vipotnika, Jožeta Udoviča, Cirila Kosmača, Miro Mihelič, Jožeta Košarja. In seveda pleterskega priorja o. Edgarja. Sovražnikov pa je imel no vsekakor več, pa tudi sovražil in zaničeval jih je globlje, kakor je to v moji naravi.

O priorju o. Edgarju je pisal v več svojih knjigah, o njem mi je nekajkrat govoril v pismih, o njem sva se pomenkovala tako rekoč zmeraj, ko sva se v zadnjih dvanajstih letih kar pogosto srečevala. Zanj je bil prior človek, ki je rešil življenje njemu in njegovi družini, ko ga je za poldrugo leto vzel pod streho v pletersko kartuzijo.

Raziskovalec takratnega Zidarjevega življenja bo zgrožen ugotavljal, kakšne metode je tedaj uporabljala Uprava javne varnosti, kadar se je namenila koga uničiti, z začudenjem in obžalovanjem pa bo ugotavljal tudi to, kako nizkotni so bili nekateri samostanski farizeji, ki so tej hudičevi službi držali vrečo. Ampak če je že v naravi te službe same, kadar postane orodje v rokah samovoljnežev, ki v sli po oblasti teptajo vse človeške vrednote, pa bi služabniki evangelija vendarle ne smeli nikoli pozabiti na naročilo svojega Učenika glede druge zapovedi, ki da je enaka prvi, zapovedi, naj ljubijo bližnjega kakor sami sebe, in se spominjati tudi prilike o dobrem pastirju, ki pusti devetindevetdeset ovac, da gre iskat eno samo, zgubljeno, če bi nemara res šlo za izgubljeno ovco, vendar so si to izgubljenost izmislili kar sami.

V pismu, ki mi ga je Zidar pisal 1. septembra 1989, pravi med drugim tole: »Dr. Edgar je rešil mene in mojo družino zagotovega pogina. (Ta stavek je podčrtal s flomastrom!). Takrat je SDV nasnovala zaradi *Svetega Pavla* – zlasti to *To in še pismo* in sploh (tudi to zadnje je podčrtano s flomastrom), da me je treba odstraniti in onemogočiti . . . Spletka je bila hudičeva.« Oče Edgar, kajti UDV in farizeji so hudo pritiskali tudi nanj, naj pisatelju odreče gostoljubje, se je tudi tokrat izkazal kot pokonci mož in pravi kristjan.

V pleterski kartuziji je Zidar napisal roman *Očenaš*. Tudi z romanom so bile težave, a urednik Jože Košar je vendar zbral toliko poguma, da je knjigo izdal, kar tudi pri njem ni minilo brez posledic. Bivanje v kartuziji in tedanja grenka doživetja pa je pisatelj popisal v knjigi *Solvejgina pesem*.

Ceneta Vipotnika se je pisatelj s hvaležnostjo spominjal od tedaj, ko mu je na nekem sprehodu po poteh okoli Savudrije, ko je začel svojo pisateljsko tlako, dejal, da bo zmeraj naredil zanj vse, kar bo v njegovi moči. A tedaj so bili časi, ko tudi Cene kot urednik Cankarjeve založbe ni mogel veliko narediti zanj. To se je pokazalo ob izdaji Zidarjeve *Karantanije*. Cankarjeva založba je potopis uvrstila v program in ga avtorju tudi plačala, a izdati ga ni smela. Prišel je *veto*. Tudi za ta pripetljaj vem od pisatelja. V pismu z dne 25. avgusta 1989 piše takole: »Veste, kdo je *Karantanijo* plačal, Cenček Vipotnikov, in mi je potem žalosten povedal, da ne bo izšla in da naj denar spravim. Več ni spravil iz sebe . . .« K izdaji *Karantanije* je nato pripomogel Matej Bor, objavila pa jo je Mira Mihelič v zbirki Zenit pri Mladinski knjigi, pa je bila nato tam ob službo, zbirko pa so ukinili. Z objavljanjem nadaljnjih knjig, ki se jih je do smrti nabralo nad sedemdeset, je bilo manj težav in končno je

pisatelj doživel celo to, da so mu prisodili Prešernovo nagrado. Seveda tudi pri tem ni šlo brez homatij, a dobil jo je vendarle in z njo vsaj malo zadoščenja za nehvaležno, muk polno tlako na tistem polju, ki se mu reče slovenska literatura.

In prav to je bilo področje, ki naju je po letu 1980 nenavadno zblížalo. Tudi meni so tedaj tu in tam objavili kako knjigo, ki jo je Zidar prebral in mi o njej napisal svoje mnenje. Kmalu – od mojih *Odsvitanj* dalje – se je predvsem zaradi njega med nama ustalila praksa, da sem mu začel pošiljati vse svoje izvirne knjige, pa tudi prevode, za katere sem menil, da bi ga utegnili zanimati (Cervantes, Unamuno, Španske romane, Španska lirika XX. stoletja). Kasneje se je obračal name s prošnjo za knjigo že tedaj, ko je prebral, da je v tisku. Pošiljal sem mu jih nadvse rad, ker sem v zameno dobival od njega pisma, polna večkrat po mojem komaj zaslužene hvale, ki pa mi je vendarle dobro dela. Kaj hočem: homo sum et nihil humani... Tako je v pismih ocenil moja *Odsvitanja*, *Mojih šeststošestnajst partizanskih dni*, *Postržke* in *Čas računov*. Ob zadnji mi je celo napisal pesem *Sol, sol*. Datum nastanka je 25. XI. 1991. Septembra 1989 mi je poslal pesem *Adamov padec* in še isti mesec tudi pesem *Ruska*, oktobra leta 1990 pesem *Krik suhega snega* – za mojo priredbo Don Kihota, novembra istega leta pa mi je ob srečanju na Poljski izročil pesem *Jagnje*. Ne vem, ali so bile te pesmi kje objavljene. V primeru, da niso bile, jih prilagam ob koncu tega spominskega zapiska. Iz nekajletnega dopisovanja med nama se je pri meni nabralo blizu šestdeset pisem ali gosto popisanih, v pisemske kuverte zaprtih razglednic, predvsem dokument pisateljevih takratnih snovanj, prepričanj in tegob, dragocena zapuščina deloma zame, kot dokaz dobrega pisateljevega mnenja o meni in mojih literarnih poskusih, še dragocenejši vir pa bodo predvsem za raziskovalce Zidarjevega življenja, seveda takrat, ko bo vse to objavljeno. V njih je namreč tudi marsikaj takega, za kar je po mojem prav, da še nekaj časa ostane v temi. Zapisal sem že, da je pisatelj resnično znal sovražiti in razlivati svoj – upravičeni! – žolč na marsikaj in tudi na marsikoga kar po imenu. In bil lahko komu tudi krivičen. A sodbo o tem naj izreče prihodnji rod. Nekaj iz tega vira podatkov, zlasti tisto, kar se mi nikakor ni zdelo vprašljivo, sem v gornjih marnjah pobral že sam.

Dodam naj še, kar se mi zdi vredno poudariti že zdaj. Najprej: pisateljev odnos do narodnoosvobodilnega boja, ker ta odnos kaže, da krivde svojih preganjalcev ni nikoli skušal posplošiti na gibanje, ki so si ga ti neljudje prisvajali. Takole mi piše 30. oktobra 1991: »Jaz sem bil partizan in me ni sram za to... To je bila moja dolžnost.« Še prej, ob poskusih razvrednotenja in kriminaliziranja tega gibanja, ki smo jim bili priče nedavna, pa mi v pismu z dne 9. oktobra 1990 pravi tole: »Čudi me, da so Američani pristali na preganjanje partizanov in njihovega deleža. Saj so bili največji antinacisti. Moje trpljenje v Begunjah je enako trpljenju nacista, ki je vojsko izgubil. Morda v prizanesljivih božjih očeh, v očeh zgodovine pa to ne more biti.« In še pismo z dne 19. marca 1992: »Večkrat sem se vprašal, ali smo res imeli toliko izdajalcev, ali so to samo fantazme. Ne, niso, imeli smo jih! Na žalost so se Slovenci odločali za premike proti sebi in domobranstvo je premik zoper slovenstvo. In kdor danes te ljudi pomiluje, bo sam pomilovan... Borci pa so norci, ker so obžalovali. Kaj? Tu ni kaj obžalovati!«

In še nekaj iz teh pisem lahko nemara razkrijem že sedaj, to namreč, da so pisateljevi preganjanci, če konec koncev niso mogli preprečiti izdaje njegovih, zlasti prvih knjig, s svojim neizprosno vztrajanjem v hudobiji dosegli, da so mu načeli zdravje. To se je pokazalo v pismih, pa tudi skoraj v vsakem pogovoru z mano, kadar je prišel na obisk, prišel pa je kar nekajkrat. Ker je tudi ta podrobnost napisana črno na belem, jo navajam, ne da bi pri tem upal, da se bo ob tem

prebudila kosmata vest večnih »pravičnikov«, ki so dejansko le večni poniglavci in capini. Od leta 1989 se v pismih stalno ponavlja isti refren: »V Istri so me hoteli trikrat ubiti na cesti . . . Letos so me v januarju in februarju hoteli trikrat pospraviti zvezni judoisti, in bil je enkrat cel hudič. Lani pa evidentno štirikrat. . .« In tako naprej. Ko se je vozil k meni na obisk, mu je zmeraj sledil vsaj po en avto, ki se je ustavljal, kadar se je za poskušnjo ustavil tudi sam . . . In bil je na listi ljudi, ki bi jih bilo ob puču JLA treba zapreti. In jaz seveda tudi. (Vsaj to zadnje se mi je spričo moje nepomembnosti zdelo malo verjetno.)

Ubogi pisatelj. Podobno trnovo pot skozi življenje kakor on je hodil malokdo. Nič čudnega, če je omahoval pod bremenom in bil preobčutljiv na marsikaj, ob čemer bi drugi le brezbrizno skomignil z rameni. Tako tudi za kritiko svojih del, če tudi ni bila zmeraj gorjačarska.

No, kot rečeno: Prešernovo nagrado je vendarle dobil, za šestdesetletnico pa so mu ponatisnili njegovo najbolj brano knjigo *Očenaš*. Tudi meni jo je poslal. S posvetilom, ki ga v celoti ponatiskujem, ker veliko pove o Zidarjevem literarnem in glasbenem okusu. (Sam sem v to družino zašel ko Pilat v vero.) Takole se glasi: Dragemu Niku Koširju. Človeku s popolnim posluhom za jezik.* Samo še eden je bil tak: Božo Vodušek.

V glasbi pa trije: Beethoven, Wagner, Skrbabin.
Za dobre knjige, ki sem jih bil deležen doslej!

Vaš
Zidar.

Sv. Jožef, 19. III. 92.

Sveta Lucija

Kmalu zatem, pomladi istega leta, je izšla njegova zadnja knjiga *Spokorno romanje*. Tudi ta napisana s krvjo in globokim občutjem za tisto, kar se izmika našim umskim spoznanjem. Z njo se tako rekoč zaključuje velikanski pisateljev opus. In kot domala vse njegove knjige je tudi ta naletela na nerazumevanje. Časi so se resda, vsaj na zunaj, spremenili, a stara zgodba o sprejemanju Zidarjevega dela, o kateri govori dr. Paternu v uvodnem eseju k ponatisu *Očenaša*, se je z majhno razliko ponovila. Pravoverneži, ki jim je bil razkolnik in cestninar, so drugi, a njihova ozkosrčnost enaka. Za elitiste je ta proletarec še vedno nekdo, s komer je treba imeti čim manj opravka, za moraliste – leve in desne – pa opolzke. To, da je bil velik pisatelj, ki ni pisal z razvodenelim črnilom, marveč s krvjo, ni nikomur mar.

V zvezi s to zadnjo Zidarjevo knjigo bi rad dodal nekaj tistemu, kar piše literarni zgodovinar dr. Boris Paternu o pisateljevi religioznosti, in sicer v že omenjenem eseju v *Očenašu*, in kar je zapisal pesnik Tone Pavček v spremni besedi k *Spokornemu romanju*, ko govori o Zidarjevem bogoiskateljstvu.

Po Paternuju pisateljeva religioznost ni zoper institucijo, toda znotraj nje ji ni pravega obstanka. Je globoko osebna, gibljiva in razpršena na vse strani. Moji pomisleki zadevajo le trditev: ni zoper institucijo. Celó iz pisem, ki jih je Zidar pošiljal v času, ko je pisal *Spokorno romanje*, ko je hodil v Medjugorje in na Brezje in v Šiško na zborovanja patra Tardiffa, v dne, ko so se dnevi njegovega življenja

* Da to glede mojega jezika ni bila trenutna domisljica, dokazuje tudi posvetilo v letu 1989 izdani knjigi Menetekel. Takole pravi: Dragemu Nikcu, mojemu zlahtnemu znancu, prijatelju, umetniku, ki mu poje jezik kot Davidu strune. . .

že bližali naglemu koncu, veje čisto drugačen duh, duh upora zoper vero kot institucijo. V že citiranem pismu z dne 19. marca 1992 piše tudi tole: »Farizejstvo – kar katolištvo je. Čisti formalizem. Amikti, kadilnice, hostije, orgle, romanja – do frdamenta pregnana oblika! Obrazec verske liturgije, vere pa nikjer! *Oblike*. Spovednice, dimčki grehov in podobno sranje. Človek naj pomanjkljivosti odpravi tako, da bo duhovno rastel... Če nekaj ponavljaš v nedogled, si kreten, ne pa kristjan.«

Bolj zapletena je zadeva z »bogoiskateljstvom«, o katerem piše Pavček. Čisto gotovo je, da je Zidar vse svoje življenje strastno iskal. A kaj? Tega bi verjetno niti sam ne znal natančno opredeliti. Boga? Dejal bi, da ne, ker ga pravzaprav nikoli ni izgubil, ali bolje povedano, ni izgubil preproste, v otroško srce vsajene vere v dobrotnega Očeta gori nad oblaki, na prestolu, obdanem z angeli in vso družino nebeščanov, pri tem pa se ves čas na tihem zavedal, da je to le lepa, otroku za mirnejše spanje namenjena pravljica. Iskal pa je, vse svoje življenje iskal nekaj, čemur čisto preprosto, brez jasnejših opredelitev in pojmov, pravimo sreča. In mir kot izhod iz večnega nemira, in pozabo gorja in grenkob, ki so zaznamovale vse njegovo življenje. Če bi v skrušenosti srca res iskal Boga, bi, po človeško govorim, zaslužil milost, da bi ga našel in da bi naposled lahko ponovil za hiponskim škofom Avguštinom znamenite besede: »Nemirno je naše srce, dokler ne počije v tebi,« ponovil tako kot on, ki je ta mir v Bogu resnično našel in o njem govori iz izkušnje. Za Zidarja pa bi si upal trditi, da tega miru ni bilo niti tedaj, ko je sam obstal pred poslednjo skrivnostjo. Še enkrat bi si torej upal trditi: Goreče, strastno, z razbolelo dušo in ranjenim srcem je iskal pomiritve, pozabljenja, spokojnosti, in to iskanje je vse presijano s tragičnostjo njegovega zemskega življenja.

Seveda, temu iskanju lahko, enako kot Pavček, rečemo bogoiskateljstvo, saj gre vendar za nekaj pojmovno neopredeljivega. Če me ta izraz moti, me predvsem zato, ker je »bogoiskateljstvo« postalo zdaj moda, »bogoiskatelj« pa je cel legijon. Večina njih pa večidel mirno živi in se spokojno redi, »iščoč« Boga samo zato, ker si hoče pri prostosrčnežih in nevednežih poceni nabirati točke za svojo »globokoumnost« in »globokočutnost«. Ti »bogoiskatelji« so prav zaradi (ali samo zaradi) tega hkrati prepričani, da so več vredni od drugih ljudi, navadnih smrtnikov, ki, ne meneč se za božje, vdano sprejemajo breme življenja, merilo za dobro ali húdo pa jim je le odnos do bližnjega, do soljudi.

Zidar ni bil te vrste bogoiskatelj, temveč ubog cestinar, ki mu je bilo hudó za vse, kar je nemara kdaj slabega nasnoval, zraven pa je bil lačen in žejen pravice. Leti pa bodo, po obljubi iz govora na gori, onkraj menda nasičeni in napojeni. Toda nespodbirno je, da je tokraj ostalo njegovo veliko, vsebinsko polno, s pristno strastjo pisano delo.